

Årsrapport for 2021 til nasjonalparkstyret for Femundsmarka og Gutulia fra SNO

SNO lokalt:

Tom Johansen

Martin Røsand

Kim Abel

Lars Tore Ruud

Runa Elisabeth Antonia Skyrud

Thomas Holm Strømseth

Erik M. Ydse

I tillegg er det kjøpt tjenester av:

Engerdal fjellstyre

Innhold

1. Kontroll, tilsyn og informasjon	3
1.1 Kort om aktiviteten.....	3
1.2 Resultater eller reaksjoner.....	4
1.3 Utviklingstrekk eller utfordringer	6
1.4 Anbefalte oppfølgingspunkter.....	7
2. Forvaltningstiltak	10

1. Kontroll, tilsyn og informasjon

Miljødirektoratet er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet (KLD). Statens naturoppsyn (SNO) er Miljødirektoratets operative feltorgan. SNO ivaretar nasjonale miljøverdier og forebygger miljøkriminalitet. Oppgavene spenner fra kontroll, overvåking og informasjon, til skjøtsel og tilrettelegging i verneområder. SNO har også mange oppgaver knyttet arter som villrein, laks og fjellrev, samt registrering, dokumentasjon og felling av store rovdyr.

Ledelsen i SNO sitter i Trondheim, og vi har 97 naturoppsyn fordelt over hele landet.

Basisen i det løpende kontrollarbeidet består av uniformert tilstedeværelse i aktuelle naturområder kombinert med rutinemessig kontroll med at regelverket som gjelder under utøvelse av en nærmere angitt lovlig aktivitet, blir etterlevd. Den rutinemessige kontrollen skjer i form av stikkprøvekontroller og systematisk oppfølging av etterretningstips innenfor de regelverk SNO fører kontroll med etterlevelsen av. Det utøves også kontrollaktivitet i form av aksjoner der dette anses hensiktsmessig, gjerne i samarbeid med andre myndigheter.

I tillegg til det løpende arbeidet på alle lovområder, har SNO noen særlige innsatsområder. De utpekte satsingsområdene reflekterer politiske føringer i budsjettet, erfaring fra kontrollarbeidet og vurderinger av oppdagelsesrisiko ved lovbrudd. Satsingsområdene bygger også på prioriterte bestillinger fra avdelinger i Miljødirektoratet.

Aktivitet relatert til rovviltarbeidet er registrert i rovbase (www.rovbase.no) Rovbase er et nasjonalt system for overvåking og stedfesting av rovvilt og rovviltskader. Her viser vi geografiske registreringer av observasjoner og skader etter rovdyr i Norge og Sverige. Det er i hovedsak registreringer av de fire store rovdyrene ulv, bjørn, gaupe og jerv. Rovbase inneholder også registreringer av skader påført av kongeørn og ukjent fredet rovvilt. Rovbase er et viktig verktøy for forvaltning av de store rovdyrene. I tillegg er det et saksbehandlingssystem for erstatning av sau og tamrein drept av fredet rovvilt.

Rovviltarbeidet er ikke en del av denne rapporten med unntak av arbeidstimer i verneområdene. Dette fordi oppsyn og kontroll som hovedregel skal prioriteres foran andre arbeidsoppgaver dersom det er behov for innbyrdes prioritering av arbeidsoppgaver jf. naturoppsynsloven § 2.

1.1 Kort om aktiviteten

I 2021 er det brukt 1 392,25 timer (1 382¹) eller 186 dagsverk (184) - omtrent det samme som året før. Hovedandelen av SNOs tilstedeværelse har vært i Femundsmarka nasjonalpark. Dette er i tråd med de føringer SNO har for sin virksomhet der det løpende oppsyns- og

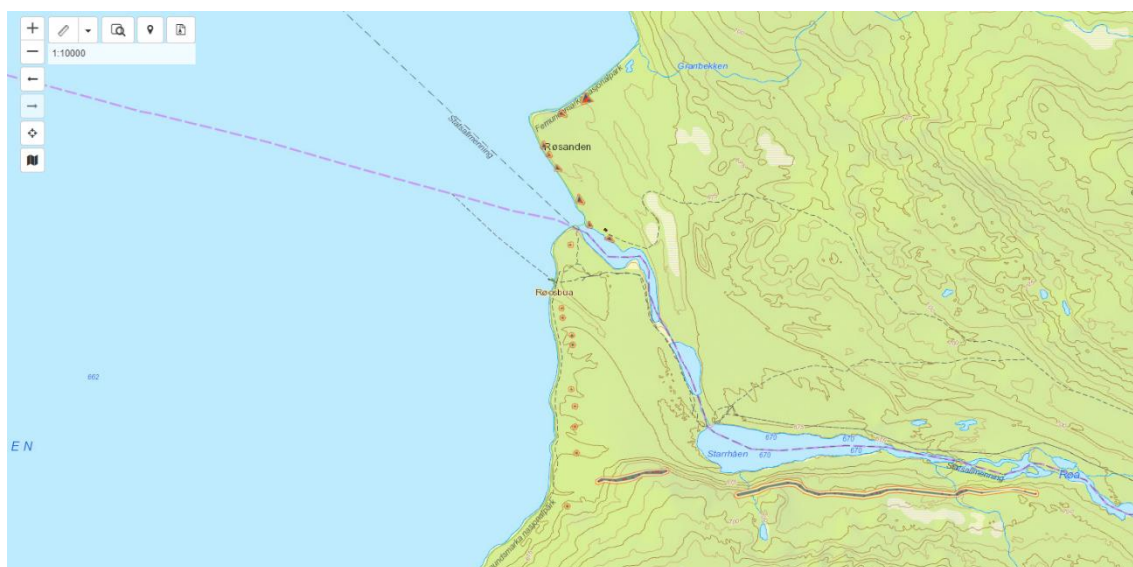
¹ Alle tall i parentes er fra 2020

kontrollarbeidet skal knyttes til å øke oppdagelsesrisikoen på de områder der det er størst fare for lovbrudd. Størst fare for lovbrudd er det ofte der det ferdes mange mennesker. Selv om det er få alvorlige regelbrudd i Femundsmarka er det viktig å være til stede der trafikken er størst og på den tid regelbrudd skjer. To anmeldelser er levert. Kontroll i verneområder har som formål å avdekke ulovlig aktivitet og atferd som er i strid med vernebestemmelsene. Dette gjelder all virksomhet innenfor våre lovområder.

Vi har, i tråd med ønske fra nasjonalparkstyret, lagt vekt på tilstedeværelse i perioder og på steder med mye besøk. Tilstedeværelse, informasjon og veiledning har vært prioritert.

I Røosen er det flere steinalderboplasser. Dessverre er disse i samme område som mange besøkende i Femundsmarka oppsøker. Gode leirplasser gjennom tusener av år er fremdeles populære. Vi har de samme preferanser for gode leirplasser nå som for syv tusen år siden. Derfor er kulturminnene utsatt for utilsiktet skade og ødeleggelse. Og de som er der har svært sjelden kunnskap om at de er i et fredet kulturminne.

Det er også registrert at det er benyttet stein fra et ildsted tilhørende buruin for merking av DNT-sti mellom Røosen og Røvolden. Dette kulturminnet er ikke fredet etter kulturminneloven pga. alder, men verneforskriften for Femundsmarka har en bestemmelse (§ 3.4.1) om at: "All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på naturmiljø eller kulturminner. [...]". Oppsyn med kulturminner er en prioritert oppgave.

Figur 1 Kart med markeringer for registrerte kulturminner ved Røosen.

1.2 Resultater eller reaksjoner

En forlatt leirplass med et vedlager ble oppdaget ved Roasten i Femundsmarka nasjonalpark. Veden var kappet opp på stedet. Mengden, størrelsen og omfanget ble vurdert som alvorlig og forholdet ble derfor anmeldt, men saken ble dessverre henlagt uten straffereaksjon med begrunnelse om at anmeldte var uvitende om at handlingen er ulovlig. Straffeloven fastslår at den som har vært i en unnskyldelig rettsuvitenhet, skal frifinnes. Aktsomhetskravet er

formulert slik at det er relativt og legger opp til en konkret bedømmelse. Strengt aktsomhetskrav dempes der myndighetene ikke har gjort nok for å avverge rettsuvidenheter.

Figur 2 Liggende gadd kappet opp som ved til leirbål ved Roasten

Trærne i nasjonalparken er fredet, dette gjelder også de tørre og gamle furuene som gjerne benevnes som «gadd». Disse gamle sølvgrå furuene er et kjennetegn ved Femundsmarka og døde trær er bolig for mange sjeldne dyre- og plantearter. En av stammene som i denne saken var saget opp var over to hundre år gammel når den døde, sannsynligvis ville den ikke vært råtnet opp før de neste to hundre år. Død ved er viktige tilholdssteder for sopp, insekter og dyr som flaggermus og hullrugende fugler. Skogens nedbrytere er en viktig gruppe organismer. De etablerer seg i veden og bryter den ned til frie næringsstoffer som resirkuleres i skogøkosystemet. Nedbryterne er sopp, bakterier og insekter som tar bolig i det døde og tilbringer sine liv der. I tillegg huser død ved mange arter av fugler og pattedyr som bruker de døde og hule trærne som en beskyttet ynglingplass. I sum er død ved et viktig tilholdssted for mange, og ikke minst sjeldne arter. Død ved er derfor like viktig i det økologiske samspillet som det levende tre. Formålet med opprettelsen av Femundsmarka nasjonalpark er bl.a. å bevare et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt skog- og fjellområde, og å bevare det naturlige biologiske mangfoldet med et egenartet plante- og dyreliv. Verneformålet og vernebestemmelsene synes godt tilgjengelig både som plakatinformasjon på en rekke ulike innfallsporter og på nett. Nasjonalparkstyret informerer om bestemmelsene og gir råd og veiledning på deres eget nettsted - <https://femundsmarkanasjonalpark.no>

SNO har fått flere henvendelser angående et helikopter som fløy lavt over indre deler av Femundsmarka nasjonalpark i området Øvre Roasten og Krokethåen søndag 18. april. Motorisert ferdsel til lands og til vanns, herunder bruk av luftfartøy lavere enn 300 meter over bakken, er forbudt i nasjonalparken.

Helikopteret ble observert lavtflygende over skremte, drektige simler som var i området i forbindelse med kalving. Det er ikke gitt dispensasjon til flygning med helikopter i denne perioden. Alle tillatelser som gis i medhold av naturmangfoldloven, uansett av hvilken

forvaltningsmyndighet, skal jf. Forskrift om Miljøvedtaksregisteret, registreres i Miljøvedtaksregisteret (www.miljovedtak.no). I Miljøvedtaksregisteret er det ikke registrert vedtak som tilsier at den anmeldte aktiviteten kan ha hatt lovlig ærende.

Fra vitner ble det opplyst om at helikopteret trolig var et Robinson-helikopter av farge svart eller mørk grønn. Helikopteret ble sett lande på Krokåthåen. Forholdet er anmeldt og også denne er henlagt.

SNO er i stor grad avhengig av tips og god dialog med brukerne for å kunne respondere raskt og effektivt ved regelbrudd. Ved mistanke om ulovlige forhold som f.eks. motorisert ferdsel, inngrep og tiltak i verneområder ber vi om at tips og varsler legges inn her: [Tips og varsler om ulovlige miljøforhold - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#). Miljødirektoratet sikrer den som tipser anonymitet.

Kontroll av tillatelser til motorisert ferdsel i nasjonalparken har avdekket at dispensasjon ikke medbringes under kjøring og at vilkår med krav om skriving av kjørebok ikke har vært praktisert på flere år. Det ble i 2013 gitt dispensasjon til kjøring inn til buer for fastboende, saken ble behandlet av Fylkesmannen i Hedmark og vedtaket gjelder for 10 år. Det er fortalt at kravet om skriving av kjørebok ble tatt bort som vilkår for flere år siden. Vi har ikke funnet vedtak i saken.

I 2021 er det lagt inn 5 oppdrag, 60 feltaktiviteter og 21 installasjoner i vår Feltdagbok ([SNO - Feltdagbok \(miljodirektoratet.no\)](#)).

1.3 Utviklingstrekk eller utfordringer

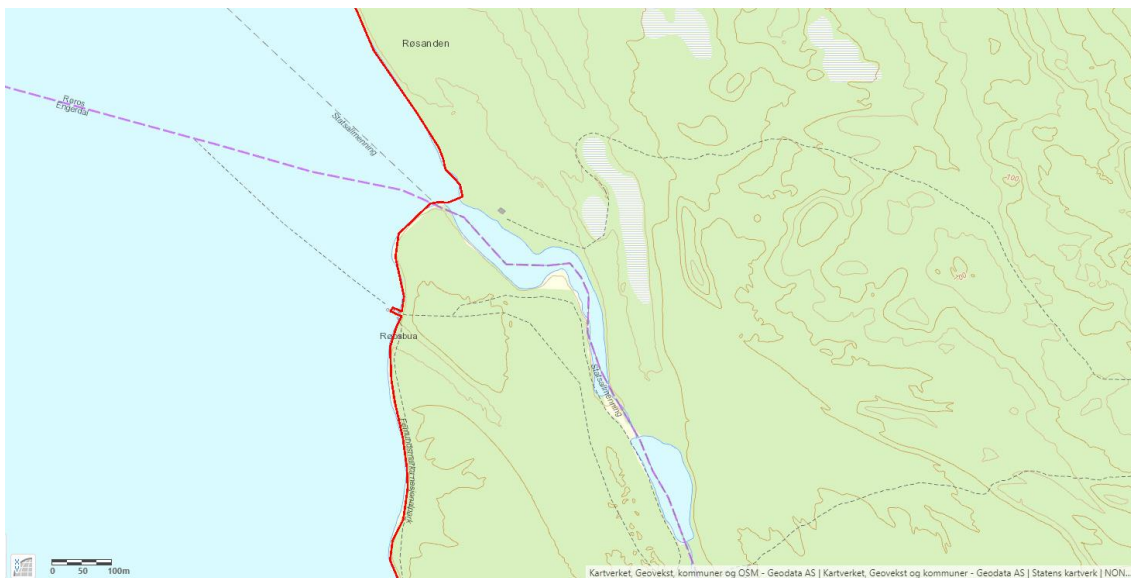
Til tross for forvaltningens gode informative nettsider er det fremdeles en del som ikke forstår eller tar inn over seg at all vegetasjon er vernet mot skade og ødeleggelse av enhver art. Dette gjelder også døde trær. Noen har lest informasjon og tolker regelen om at man kan bruke tørre kvister til bål til å være tørr ved generelt. Langs hele Røavassdraget er det leirplasser som bærer preg av mange års bruk og hvor det meste av tørr ved i stor radius fra leirplassen er brent opp. På bakgrunn av den henlagte anmeldelsen beskrevet i 1.2 er det tydelig at informasjon om reglene ikke når fram til alle brukerne.

Det har vært en utbredt misforståelse at man kan benytte motorbåt inn i Røosen. Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt i nasjonalparken. Dette innebærer at bruk av motoriserte framkomstmidler innenfor rød grense vist i Figur 3 er forbudt. Røosen er en naturlig og skjermet havn for småbåter og det kan trolig by på utfordringer å nå fram med informasjon og ikke minst håndheve forbudet.

Transport av utstyr til hytter mm. må foregå på vinteren jf. forskriften. Dersom det skal gis dispensasjon til bruk av motorbåt, må den gis etter naturmangfoldloven § 48. Vilkår for å gi dispensasjon etter denne bestemmelsen må være oppfylt og det er opp til forvaltningens skjønn om dispensasjon skal gis.

I forbindelse med elgjakt er det flere jaktlag nord i nasjonalparken som har fått informasjon fra grunneier om at utfrakt av skutt elg kan skje uten videre. Grunneier er informert om forholdet og har tatt informasjonen til etterretning. All motorferdsel som ikke er unntatt fra

forbudet jf. forskriften må omsøkes. Det kan gis tillatelse til uttransport av felt elg ved bruk av beltegående kjøretøy - herunder f.eks. ATV med belter og snøskuter. Søknad om bruk av andre typer kjøretøy må behandles etter naturmangfoldloven § 48 og avgjøres konkret i det enkelte tilfellet. Jaktlagene har nå fått brev av grunneier om hvordan reglene er å forstå og flere lag har allerede søkt og fått tillatelse.

Figur 3 Grense for Femundsmarka nasjonalpark ved Røsa utløp mot Femunden

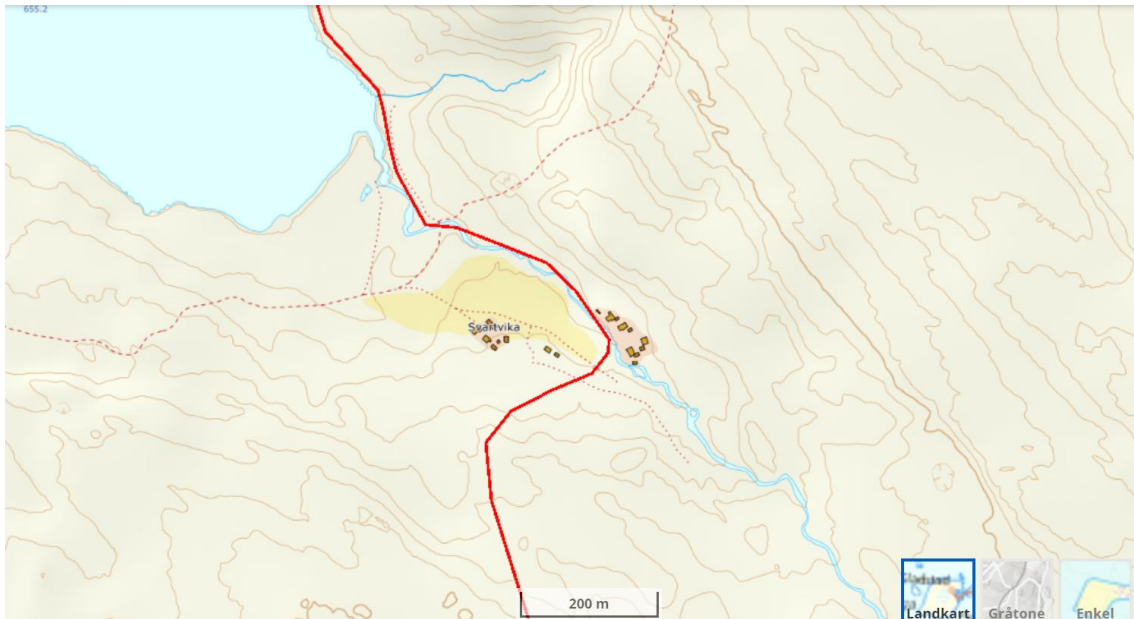
1.4 Anbefalte oppfølgingspunkter

Grensa mellom Langtjønna landskapsvernområde og Femundsmarka nasjonalpark (Figur 4) i Svartvika bør merkes bedre med verneområdeskilt. Her er det registrert kjørespor og skader som følge av kjøring i begge verneområder. Det er ikke kjent hvilket formål kjøringen har hatt. I utmark og vassdrag er motorferdsel ikke tillatt med mindre annet følger av motorferdselloven eller vedtak med hjemmel i loven, dette gjelder også for landskapsvernområdet. Forskriften for landskapsvernområdet har i tillegg en skjerpene bestemmelse: *"Framkjøring av tømmer/virke er imidlertid kun tillatt på frossen og snødekt mark. All motorisert ferdsel skal foregå hensynsfullt og slik at det ikke oppstår skjæmmende hjulspor, terrengskader o.l."*. I nasjonalparken er det som nevnt strenge regler for motorisert ferdsel. God merking av verneområdene vil forhåpentligvis virke preventivt på regelbrudd.

Forvaltningen bør vurdere flere alternative måter å informere brukerne om reglene for verneområdene for å forhindre at noen uvitende gjør seg skyldig i regelbrudd.

Nasjonalparkens grense ved Røsaen må merkes bedre for å hindre at noen uforskyldt bryter reglene om forbud mot motorferdsel ved å benytte motorbåt inn i Røsaen. Det tar tid å endre langvarig praksis i strid med regelverket. Informasjon og veiledning anbefales brukt første to år etter merking. Dersom samme regelbrudd registreres to ganger på samme person bør hovedregelen likevel være anmeldelse. I Figur 5 vises et eksempel på hvordan SNO har løst problemet med merking i vann og sjø. Her er det benyttet forankring med et 20 kg tungt garnanker, grov kjetting og tau med innlagt bly. Merking i Røsaen må også ta hensyn til isgang og merkingen kan derfor avvike fra eksempelet. Om bøyene må fjernes før vinter kan vi

benytte bøye i hardplast med selvklebende verneskilt direkte på bøya og kjetting med paraplydregg. Verneskilt settes opp og vedlikeholdes av SNO.

Figur 4 Grense mellom Langtjønnalandskapsvernområde og Femundsmarka nasjonalpark i Svartvika

Generelt bør det settes opp verneskilt der det opparbeides nye stier og innfallsporter til verneområdene.

Tillatelser til motorisert ferdsel i nasjonalparken til buer for fastboende utgår i 2022. Det er avdekket under kontroll at dispensasjon ikke medbringes under kjøring og at vilkår med krav om skriving av kjørebok ikke praktiseres. Det er sannsynlig at alle tillatelser som utgår første halvdel av 2022 søkes fornyet. I så fall bør forvaltningen i sin vilkårssetting legge vekt på at tillatelsen skal kunne kontrolleres for å avdekke regelbrudd. Bruk av bestemt trasé, antall turer, krav om kjørebok, tidsrom for gyldighet, mv. er eksempler på vilkår som ofte benyttes. Hvis ikke pliktene i vilkårene oppfylles, vil tillatelsen kunne trekkes tilbake eller ikke fornyes. Brudd på vilkår er også straffbart.

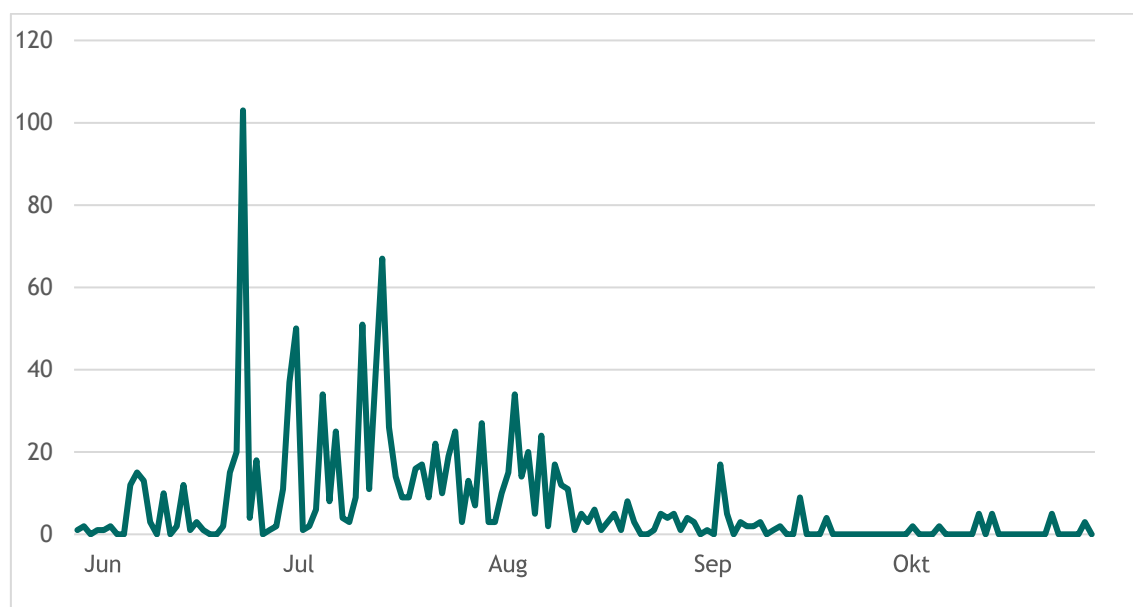
Figur 5 Utstyr for merking av verneområdegrense i vann

2. Forvaltningstiltak

Statens naturoppsyn har brukt 550 timer (40 % av total tilstedeværelse) på ulike tiltak og skjøtsel i verneområdene. Det er montert og driftet tellere på Røvolfjellet - ved to DNT-stier i Femundsmarka nasjonalpark og i Kalvrenna i Langtjønna landskapsvernområde.

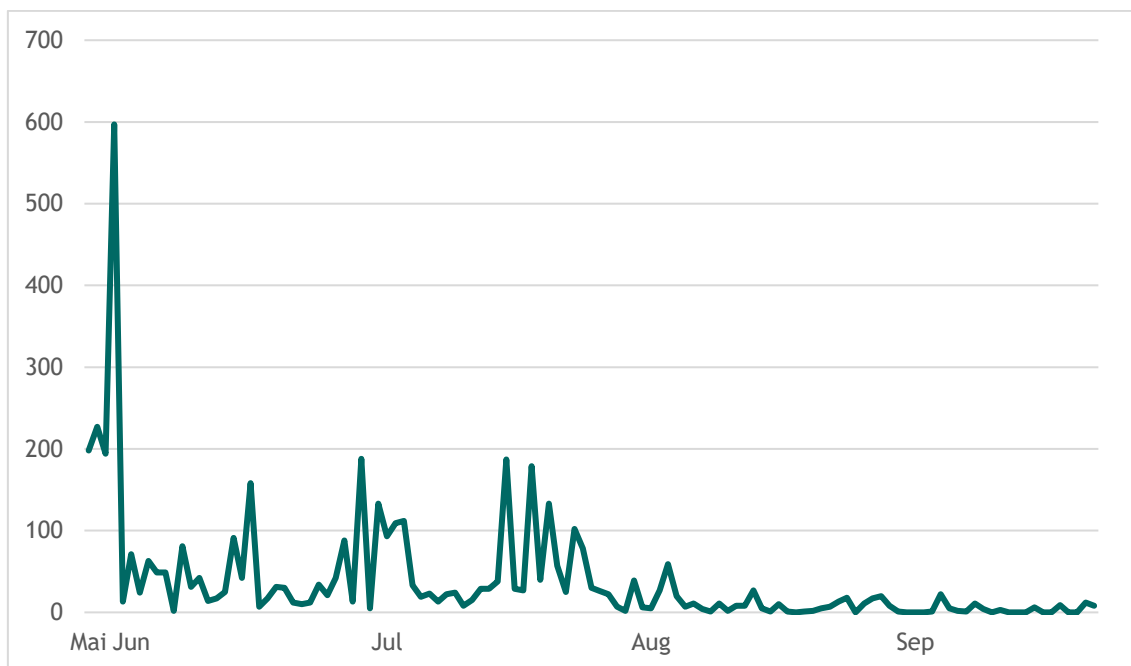
Antall personer som har gått forbi teller vest for Røvoltjønna (Tabell 1) er færre enn for ett år siden. I 2021 ble det telt 1 122 personer mot 1 803 i samme periode i 2020. I 2021 har tellerne stått ute i lenger tidsrom enn i 2020. og den første registrerte forbi passerende var 30. mai og personen gikk da sørover. De siste registrerte var tre på vei sørover siste dag i oktober. Totalt har 1 131 personer gått forbi telleren ved DNT-stien vest for Røvoltjønna. 641 på vei nordover og 490 sørover. Vi har også hatt teller montert øst for Røvoltjønna, men data derifra har for mange feilkilder og er dessverre ubrukelige av ulike årsaker.

Tabell 1 Antall passeringer ved teller montert vest for Røvoltjønna i Femundsmarka nasjonalpark

Det har passert 4 591 padlere forbi telleren i Kalvrenna (Tabell 2) i år. Søndag 30. mai, den første helgen med åpent vann, padlet det 597 personer ned Kalvrenna mellom kl. 12 og 18 - nær 100 padlere per time. Målt for samme tidsrom har det vært drøyt 40 % økning i antall padlere fra 2020 til 2021. 96 % av de som telles er naturlig nok på vei nedover Kalvrenna. At 4 % registreres oppover skyldes sannsynligvis at en del går langs Kalvrenna og forbi telleren for å fotografere folk som padler nedover. Hovedandelen passerer mellom kl. 14 og 18 og på dagene torsdag, fredag, lørdag og med en vesentlig økning (32 %) på søndag. Sesongen varer fra isen går i slutten av mai til vannføringen i Kalvrenna avtar i begynnelsen av august.

Tabell 2 Antall passeringer ved teller montert i Kalvrenna i Langtjønna landskapsvernområde

Skjøtsel i Heggrøsta er en pågående prosess over flere år. Året 2021 var intet unntak. Et informasjonsskilt og 3 vippekiltstolper lang stien gjennom Heggrøsta ble også montert.

50- års jubileum ble avholdt med mye tilstedeværelse fra SNO hvor det bl.a. ble arrangert guidede turer i verneområdene.

Statskog SF legger til rette for at folk flest skal kunne drive et aktivt friluftsliv. Som et ledd i dette arbeidet har SNO også i 2021 sammen med Statskog fraktet ved til leirsteder og åpne koier eid av Statskog SF.

Sammen med snekker Monica Langen og Arne Langen ble det satt opp ny utedass ved Røsen.

I 2021 ble det satt opp informasjonsskilt og vippekiltstolper langs stien gjennom Heggrøsta.

I Gutulia nasjonalpark ble det observert spor etter villsvin ganske mange plasser i lia hele veien fra grensa i nord mot Gutulivollen.

I Langtjønna landskapsvernområde har SNO sammen med forvaltningen ryddet opp i gamle nettingruller og ståltråd som ble satt det opp på en stor stein for senere utkjøring.

I Grøvelsjøen naturreservat er det etter henvendelse fra forvaltningen blitt kartlagt og registrert 18 installasjoner som informasjonstavler, bruer, klopper hytter, mv.

Figur 6 Varaordfører Christian Elgaeen (Røros kommune) og direktør Ellen Hambro (Miljødirektoratet) avduker ny innfallsport i Elgå.

Statens naturoppsyn

Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01

E-post: post@naturoppsyn.no | **Nett:** naturoppsyn.no

Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøksadresse: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Miljødirektoratet er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet. Statens naturoppsyn (SNO) er Miljødirektoratets feltpersonell.

SNO ivaretar nasjonale miljøverdier og forebygger miljøkriminalitet. Oppgavene spenner fra kontroll og overvåking, til skjøtsel i verneområder, tilrettelegging i viktige natur- og kulturminneområder, informasjon og formidling.

SNO har også mange oppgaver knyttet til store rovdyr, både registrering av bestander, dokumentasjon av skader på husdyr og tamrein, og uttak av dyr det er gitt fellingstillatelse på. Ledelsen i SNO sitter i Trondheim, og vi har ca. 60 lokalkontor spredt over hele landet.